

TUDOMÁNYOS ÉLET / SCIENTIFIC LIFE

In memoriam Rechnitzer János (1952–2023)

In memoriam János Rechnitzer (1952–2023)

RÁCZ SZILÁRD

RÁCZ Szilárd: osztályvezető, tudományos főmunkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; racz.szilard@krtk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-9397-2620>

Szilárd RÁCZ: head of department, senior research fellow, Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies; Papnövelde u. 22., H-7621 Pécs, Hungary; racz.szilard@krtk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-9397-2620>

Súlyos veszteség érte a magyar társadalomtudományt, 2023. június 22-én elhunyt Rechnitzer János, a regionális tudomány egyik vezéralakja.

Rechnitzer János Károly Héderváron született 1952. június 5-én. Győrben a Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett. 1971-től a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Pécsi Kihelyezett Nappali Tagozatának (az első nem budapesti közgazdászképzés) második évfolyamára járt. 1975-ben szerzett okleveles közgazdász diplomát a frissen önállóvá vált Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán. Kutatói pályafutását az 1943 óta működő MTA Dunántúli Tudományos Intézetében (DTI) kezdte 1975. szeptember 1-jén, Bihari Ottó akadémikus igazgató meghívására. A regionális kutatások ekkor kaptak új értelmezést Magyarországon annak köszönhetően, hogy a terület- és településfejlesztési kutatások az akadémiai alapkutatások rangjára emelkedtek, és hogy a DTI-ben a hazai társadalomtudományok történetében először szerveződött multidiszciplináris kutatóhely közös kutatási cél érdekében. Ez az innovatív, inspiráló légkör megalapozta János tudományos gondolkodását. Egyetemi doktori címét 1978-ban, a közgazdaságtudomány kandidátusa címét 1985-ben nyerte el – pályatársaihoz képest kifejezetten korán. 1982–1986 között rövid kitérőt tett pályájában: a Pollack Mihály Főiskola docense, gazdasági igazgatója volt.

Enyedi György akadémikus – aki több telephelyes, hálózatos formában a DTI bázisán, pécsi székhellyel 1984. január 1-jével megalapította az MTA Regionális Kutatások Központját (RKK) – 1986-ban kérte fel arra, hogy szervezzen új kutatóhelyet Győrben, János „szeretett városában”. Így alakult meg az RKK Észak-dunántúli Osztálya, amely 1995-től Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet, NYUTI néven vált elismert kutatóintézetté, és amelyet János 2007-ig vezetett igazgatóként. 2008-tól tudományos tanácsadóként, majd 2021-től kutató profes-

sor emeritusként volt jelen az osztály életében. A János által létrehozott NYUTI a „győri modell” élő példája, és ha a magyar városok fejlődését, fejlesztését tekintjük, talán a „legbeágyazottabb” társadalomtudományi kutatóhely (Rechnitzer 2011). János életében meghatározó volt ez a lakóhelyváltás, új életet kezdett és valami olyat alkotott, amit Pécssett – saját bevallása szerint – nem tudott volna véghezvinni.

János egy igazi jelenség volt Győrben. Ő volt „A Professzor”, a belvárosban lakó, délutánonként westy-t (Picasso, majd Modi) sétáltató nagydoktor. Telefonbeszélgetéseink¹ jó része is erre az ebéd és pihenő utáni lassabb, de „konstruktív” napszakra esett. Ilyenkor szívesen beszélgetett, tanácsot adott, meghallgatott szinte mindenkit. Innen is irányította a város életét (tudomásom szerint legalább két ciklusban szerették volna polgármesternek, de a családja és a szakmánk szerencséjére ezt sosem vállalta el). A jelenség nem is megfelelő kifejezés, tekintettel arra, hogy nincs a városban, aki ne ismerte volna. Ő inkább egy márka, amit a *Kisalföld* öt éve (a doktoriskola tizenöt éves jubileuma és a friss kitüntetés kapcsán) megjelent cikkének alcíme jól összefoglalt: „Rechnitzer-brand” csokornyakkendővel, westykkal és Regionális Tudományért Díjjal. A stílusa, humora, nevetése mellett a szakáll, a színes csokornyakkendők és a geometrikus mintájú zoknik képezték utánozhatatlan védjegyét. Nem csokornyakkendőben született; nagypapjáról, a neves fényképésről volt egy fotója, aki ilyet viselt (Rechnitzer 2019), ezért a rendszerváltozástól kezdve János is tudatosan viselte változatos mintákkal és színekkel (az RKK-s archívumban a legkorábbi ilyen kép 1989-ben készült).

Rechnitzer János az „arany generáció” egyik vezéralakja volt. Ő maga nevezte aranykornak azt az időszakot (1984–2004), amikor kiteljesedett és teljes vertikumában intézményesült a regionális tudomány Magyarországon. Izgalmas és kihívásokkal, lehetőségekkel teli időszak volt ez, amelyben az ő alkotói kreativitása sikerrel érvényesült. Ma is megsüvegelendő teljesítmény, hogy 1995-ben (a TMB oklevél szerint január 11-én), mindössze 42 évesen nyerte el a földrajztudományok doktora címet (ezt az akkoriban még intézményesülő diszciplína, a regionális tudomány esetében csak 1998-tól lehetett megszerezni).

Nemcsak intézetalapító volt, hanem iskolateremtő is. Az, hogy Győrben létezik egyetemi szintű társadalomtudomány és doktori képzés, jórészt neki köszönhető. A Széchenyi István Főiskolán 1991-ben alapította meg a Regionális és Településgazdaságtan Tanszéket, amely a közgazdászok képzésén belül a településgazdász szakirányt gondozta. 1999-ben habilitált közgazdaságtudományból Pécssett, 2000-ben kapott egyetemi tanári kinevezést. Országos elismertségét bizonyította, hogy 2001-től már a Magyar Akkreditációs Bizottság alelnöke volt. 2002-ben kapott felkérést az újonnan alakult Széchenyi István Egyetem (SZE) Jog- és Gazdaságtudományi Kar vezetésére, ahol 2008-ig töltötte be a dékáni tiszteket (2007-ben a Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar megalakulásával a közgazdászok képzés az újonnan alapított Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar keretei kö-

zött folytatódott). 2008–2014 között az egyetem általános és tudományos rektor-helyettese volt.

2004-ben alapította és 2020-ig vezette a SZE Multidiszciplináris Társadalomtudományi Doktori Iskoláját, amely 2008-ban (az Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola önállóvá válásával) vette fel a Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola (RGDI) nevet. A tudományos iskolateremtés sikerét jól jellemzi, hogy 31 témavezetett hallgatója nyert el sikerrel tudományos fokozatot. Köztük olyanok, akik később professzorok, egyetemi, kutatóintézeti vezetők lettek.

Szakmai életútja sokrétű és olyan gazdag, hogy azt az utókor feladata lesz összefoglalni. A társadalomtudományok több területén alkotott maradandót. Szűkebb szakterülete a regionális tudomány volt. Munkásságára mindenkor az interdiszciplináris megközelítés volt jellemző. Legfontosabb tudományos eredményei a következők voltak (ezt még János segítségével sikerült tisztáznom egy díjfelterjesztés kapcsán): 1) A területi ágazati kapcsolatok mérlegének hazai alkalmazása (Rechnitzer 1984); 2) az innovációk térbeli terjedésének modellezése és alkalmazása a regionális politikában (Rechnitzer 1993; Grosz, Rechnitzer 2005); 3) a regionális gazdaságtan alapvető kézikönyvei (Rechnitzer 1994; Lengyel, Rechnitzer 2004); 4) a magyar–osztrák–szlovák határon átnyúló regionális kapcsolatok vizsgálata (Rechnitzer 1990; Nárαι, Rechnitzer 1999); 5) a területi tervezés és politika új koncepciójának és módszertanának kidolgozása (Rechnitzer 1998; Rechnitzer, Lados 2004; Rechnitzer, Smahó 2011); 6) a területi fejlődést befolyásoló tényezők vizsgálata, az átmenet területi szerkezetének többirányú elemzése (Rechnitzer 2001; Rechnitzer, Smahó 2005; Rechnitzer, Smahó 2007); 7) mobilitás és környezet: járműipar, önvezető járművek, társadalmi hatások és kihívások (Rechnitzer, Smahó 2012; Csizmadia, Rechnitzer 2021); 8) a magyar és a kelet-közép-európai nagyvárosok fejlődési folyamatainak feltárása (Rechnitzer 2016; Fekete, Rechnitzer 2019; Rechnitzer, Berkes 2021; Rechnitzer, Páthy 2022).

Kutatásai és könyvei az egyetemi és doktori képzések, valamint a terület- és településfejlesztési gyakorlat meghatározó szakirodalmi bázisát jelentik. Kidolgozta az első hazai regionális innovációs stratégiát, amely a gyakorlatban is alkalmazásra került (Rechnitzer, Dóry 2000). Több tucatnyi fejlesztési program irányítója volt, emellett számos programnál szakértőként tevékenykedett.

Jánost mindig az alkotó kreativitás jellemezte, termékeny tudós volt (aki magától értetődőnek vette, hogy az írásait olvasó szerkesztő vagy társszerző gondozza). A Magyar Tudományos Művek Tára aktuális állapota szerint több mint 500 publikációja jelent meg, amelyek kétharmadát önállóan jegyezte. Tudományos közleményei között 23 könyv, 38 könyvszerkesztés, 114 szakfolyóiratcikk, 154 könyvfejezet szerepel. Életében 12 ezer oldalnyi tudományos írása jelent meg, a könyvszerkesztéseket nem számítva. Műveit itthon és külföldön egyaránt forgatják, hiszen eddig közel 3 800 hivatkozást regisztráltak alkotásaira. Tudományos aktivitása egész pályája során töretlen maradt.

A tudományszervezésben, tudományos közéletben is szinte minden „stratégiai pozíciót” betöltött élete során, önéletrajzában legalább kéttucatnyi lelhető fel. Elkötelezett híve volt a regionális tudománynak (most csak e tisztségeket sorolom), az 1986 őszén alakult MTA Regionális Tudományos Bizottságának tagjává (1990-től), majd titkárává (1993-tól), s 1996-tól 2008-ig, majd 2015-től még egyszer (összesen öt akadémiai ciklusra) elnökévé választották. Ez volt az az időszak, amikor Enyedi György, a magyar regionális tudomány alapítója, az MTA 1999–2002 közötti alelnöke irányításával önálló tudományterületként regisztrálták a regionális tudományt. 1994–2010 között főszerkesztője volt a *Tér és Társadalom*nak, tudományterületünk vezető lapjának, amely az egyik legolvasottabb és leghivatkozottabb társadalomtudományi folyóirat hazánkban. Regionális és környezeti gazdaságtan mesterképzést alapított, amely ma is létezik. 2011-től 2017-ig a Magyar Regionális Tudományi Társaság (MRTT) elnöke volt, majd 2017 óta társaságunk tiszteletbeli elnöke. Elnöksége alatt kiteljesedett az a hálózat, tagság, amit az alapító elnök, Horváth Gyula hozott létre (Rechnitzer, Rácz 2016). Az egyre bővülő társasági tagság rang lett, az évről évre népesebb vándorgyűlések pedig a magyar regionális tudomány seregszemléjévé, ünnepévé váltak. 2016 óta az Enyedi György Regionális Tudományi Alapítvány kuratóriumának elnöke volt, a *City.hu Várostudományi Szemle* társalapítója.

Tudományos munkásságát számos alkalommal ismerték el (a teljesség igénye nélkül): Akadémiai Ifjúsági Díjjal, Pro Geographia Oklevéllel, Pro Régió Díjjal, a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány Deák Ferenc Tudományos Díjával, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével, Regionális Tudományért Díjjal, díszdoktori címmel. A regionális tudomány területén végzett iskolateremtő kutatói, oktatói és tudományszervező munkásságáért 2017-ben Akadémiai Díjat kapott, majd 2022-ben a regionális tudomány, ezen belül a regionális gazdaságfejlesztés területén végzett több évtizedes munkája elismeréseként Magyar Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetésben részesült. 2000 és 2012 között öt alkalommal jelölték MTA levelező tagságra. Helyi elismertségét mutatja, hogy Győr Megyei Jogú Város Díszpolgára.

Hobbija a műgyűjtés volt, a geometrikus művek nagy rajongójaként ismerte ország-világ. Ebben is komoly sikereket ért el. (*Műgyűjtési, de hogyan?* című könyvére (Rechnitzer 2002) is nagyon büszke volt. Bármerre jártunk itthon vagy külföldön, be kellett menni az összes galériába. Szép emlékek.

A végére hagytam a családot, mert János nekem mindig azt mondta, hogy ez a legfontosabb. Én úgy tapasztaltam, hogy végtelen szeretet vette körül, és ez a meleg otthon, nyugodt háttér, amit elsősorban odaadó felesége biztosított, jelentette azt az alapot, amin János „megcsinálhatta” páratlan életútját. Tehetsége három lányában és az unokákban elmondása szerint tovább él.

Kedves János! Drága Barátom! Búcsúzom tőled. Megtiszteltetés volt veled dolgozni. Az emléked minden nap velünk lesz. Mi, a regionális szakma, tudjuk a kötelességünket. Annak idején a tízéves MRTT jubileumra kötetet jelentettünk

meg, s a bevezetőben közösen találtunk ki egy záró gondolatot, amelynél azóta sem tudok jobbat (Rechnitzer, Rácz 2012, 17.): Új generációk jönnek, és a régiiek elmennek. Ez természetes és szükségszerű. A lényeg nagyon egyszerű: ösztönözní, segíteni kell a követőket és megbecsülni az előttünk haladókat. A recept ennyi és nem több! Éljen a regionális tudomány!

Jegyzet

- 1 Rechnitzer Jánossal a társasági (MRTT) és intézeti (RKK és DTI) „ügyek” kapcsán értekeztem a legtöbbit. Voltak intenzívebb évek (2012–2016), amikor szinte minden nap beszélünk, ötletelünk, vitáztunk, később már csak hetente, kéthetente.

Irodalom

- Csizmadia Z., Rechnitzer J. (szerk.) (2021): *Az önzetű járművek világa*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Fekete D., Rechnitzer J. (2019): *Együtt nagyok. Város és vállalat 25 éve*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest
- Grosz A., Rechnitzer, J. (szerk.) (2005): *Régiók és nagyvárosok innovációs potenciálja Magyarországon*. MTA Regionális Kutatások Központja, Győr
- Lengyel I., Rechnitzer J. (2004): *Regionális gazdaságtan*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs
- Nárai M., Rechnitzer J. (szerk.) (1999): *Elvált és összeköt - a határ. Társadalmi-gazdasági változások az osztrák-magyar határ menti térségben*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs–Győr
- Rechnitzer J. (1984): *A területi gazdasági szerkezetek és kapcsolatok modellezése*. MTA Dunántúli Tudományos Intézet, Pécs
- Rechnitzer J. (1993): *Szétszakadás vagy felzárkózás? MTA RKK Észak-dunántúli Osztály, Győr*
- Rechnitzer J. (1998): *A területi stratégiák*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs
- Rechnitzer J. (2001): *Szerkezeti változások a regionális gazdaságban*. PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, Pécs
- Rechnitzer J. (2002): *(Mű)gyűjteni, de hogyan? Egy csodálatos szenvedély anatómiája és technológiája*. Régió Art Kiadó, Győr
- Rechnitzer J. (2011): Szubjektív NYUTI visszaemlékezés. In: Hardi T., Nárai M. (szerk.): *Tudás - tér - társadalom: Antológia 25 - Területi kutatások az MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézetében*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs–Győr, 11–13.
- Rechnitzer J. (2016): *A területi tőke a városfejlődésben: A Győr-kód*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs
- Rechnitzer J. (2019): *Egy győri család története a kezdetektől 1965-ig*. Palatia Nyomda és Kiadó, Győr
- Rechnitzer J. (szerk.) (1990): *A nyitott határ: A gazdasági és szellemi erőforrások innovációorientált fejlesztése az osztrák-magyar határ menti régiókban*. MTA RKK Észak-dunántúli Osztály, Győr
- Rechnitzer J. (szerk.) (1994): *Fejezetek a regionális gazdaságtan tanulmányozásához*. MTA Regionális Kutatások Központja, Győr
- Rechnitzer J., Berkes J. (szerk.) (2021): *Nagyvárosok Magyarországon*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest
- Rechnitzer J., Dóry T. (2000): *Regionális innovációs stratégiák*. Oktatási Minisztérium, Budapest
- Rechnitzer J., Lados M. (2004): *A területi stratégiáktól a monitoringig*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs
- Rechnitzer J., Páthy Á. (szerk.) (2022): *Nagyvárosok Kelet- és Közép-Európában*. Publikon Kiadó – KRTK Regionális Kutatások Intézete, Budapest–Győr
- Rechnitzer J., Rácz Sz. (2012): Előszó helyett: négy generáció, és ami utána következik. In: Rechnitzer J., Rácz Sz. (szerk.): *Dialógus a regionális tudományról*. Magyar Regionális

- Tudományi Társaság, Széchenyi István Egyetem Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr, 7–17.
- Rechnitzer J., Rácz Sz. (2016): A Magyar Regionális Tudományi Társaság programja a 2016–2019 közötti időszakra. *Tér és Társadalom*, 3., 164–168. <https://doi.org/10.17649/TET.30.3.2816>
- Rechnitzer J., Smahó M. (2005): *A humán erőforrások regionális sajátosságai az átmenetben*. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest
- Rechnitzer J., Smahó M. (2011): *Területi politika*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Rechnitzer J., Smahó M. (szerk.) (2007): *Unirégió: Egyetemek a határ menti együttműködésben*. MTA Regionális Kutatások Központja, Győr
- Rechnitzer J., Smahó M. (szerk.) (2012): *Vehicle Industry and Competitiveness of Regions in Central and Eastern Europe*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr
- Szirmai V. (2012): Beszélgetés Rechnitzer János professzorral 60. születésnapja alkalmából. In: Hardi T., Nári M. (szerk.): *Térszerkezet és területi folyamatok: Tanulmánykötet Rechnitzer János tiszteletére*. MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete, Pécs–Győr, 13–29.